

Monitoring działań organów państwa dotyczących procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych

Maj - Czerwiec 2024

Monitoring przygotowany przez Wspólnotę Roboczą Związków Organizacji Socjalnych omawia ważne zmiany prawne dotyczące usług społecznych związanych z procesem deinstytucjonalizacji w okresie maj - czerwiec 2024 r.

Spis treści:

1. Ustawa wprowadzająca program „aktywny rodzic” przyjęta.
2. Rusza Zespół do spraw współpracy z organizacjami pozarządowymi przy Ministerstwie Edukacji Narodowej. Cel – lepsze współdziałanie szkół i organizacji pozarządowych.
3. Nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz niektórych innych ustaw – przypomnienie o nowym obowiązku i jego terminach.
4. Ustawa o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2024 poz. 743) wchodzi w życie – rząd wesprze finansowo dziennych opiekunów dzieci

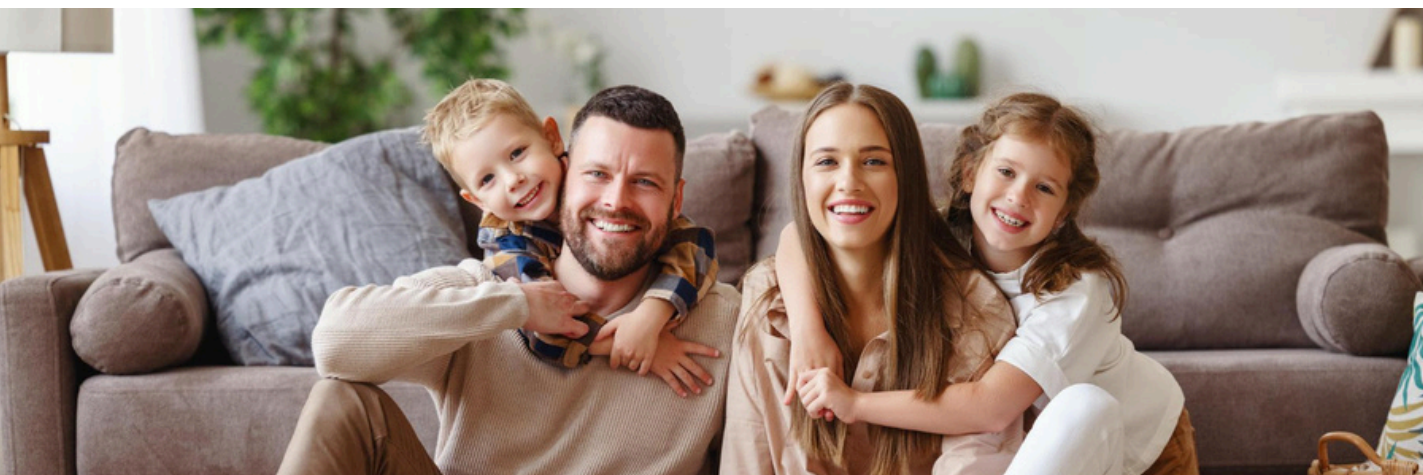

Ustawa wprowadzająca program „aktywny rodzic” przyjęta.

Już od 7 czerwca możemy być pewni nowych form wsparcia opieki nad dziećmi. To tego dnia Prezydent RP zdecydował o podpisaniu przyjętej przez Sejm i Senat ustawy (Dz.U. 2024 poz. 858) o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka - "Aktywny rodzic".

Zgodnie z przedstawionym przez Radę Ministrów wraz z projektem ustawy jej uzasadnieniem: celem rządu, realizowanym omawianą ustawą, jest przede wszystkim umożliwienie podjęcia rodzicom wyboru, w jaki sposób zorganizują opiekę nad dziećmi do 3. roku życia. Rodziny powinny mieć szansę na rozwój i musi się to odbywać w duchu poszanowania i respektowania ich niezależności, autonomii i definiowania potrzeb.

Odpowiedź na te potrzeby ma stanowić omawiana ustawa, która z jednej strony pozwoli aktywizującym się rodzicom wybrać, czy chcą, aby ich dzieckiem zajmował się ktoś bliski bądź niania w warunkach domowych dzięki świadczeniu „aktywni rodzice w pracy” czy dziecko będzie objęte opieką instytucjonalną w żłobku, klubie dziecięcym bądź pod opieką dziennego opiekuna dzięki świadczeniu „aktywnie w żłobku”, czy też pozostaną poza rynkiem pracy, zapewniając samodzielnie opiekę nad dzieckiem i skorzystają ze świadczenia „aktywnie w domu”.

Program „aktywny rodzic” w rzeczywistości dzieli się na trzy odrębne świadczenia, adresujące wsparcie dla innych form opieki:

1. świadczenie „aktywni rodzice w pracy” jest kierowane do aktywnych zawodowo rodziców dziecka. Warunkowanie przyznania świadczenia od aktywności zawodowej na minimalnym, wskazanym w projekcie ustawy poziomie, co do zasady, będzie dotyczyć zarówno matki, jak i ojca dziecka. W przypadku zadeklarowania przez rodzica/wnioskodawcę samotnego wychowywania dziecka, wymóg ten będzie dotyczył tylko jego.
2. świadczenie „aktywnie w żłobku” zastąpi obecnie funkcjonujące dofinansowanie obniżenia opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna. Poziom dotychczasowego wsparcia zostanie podniesiony z 400 zł miesięcznie w przypadku dotychczasowego dofinansowania, do 1500 zł miesięcznie w przypadku „aktywnie w żłobku”, co ma zachęcić rodziców dzieci w wieku żłobkowym do korzystania z powyższych instytucji opieki, a podmioty zainteresowane do tworzenia nowych miejsc opieki. W związku z powyższym omawiany projekt ustawy uchyla o dotychczasowe przepisy o dofinansowaniu obniżenia opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna zawarte w ustawie z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3.
3. natomiast świadczenie „aktywnie w domu” przysługuje na analogicznych zasadach co obecnie funkcjonujący rodzinny kapitał opiekuńczy, z tą różnicą, że świadczenie „aktywnie w domu” będzie można uzyskać na każde, w tym na pierwsze i jedyne dziecko w wieku od 12. do 35. miesiąca życia.

Jest to wsparcie kierowane do tych rodziców, którzy nie będą uprawnieni lub z własnej woli nie zdecydują się na skorzystanie ze świadczenia „aktywni rodzice w pracy” lub „aktywnie w żłobku”, tj. przy pozostawianiu biernym zawodowo przez jednego z rodziców albo decyzji o braku wyboru którejkolwiek ze zorganizowanych form opieki wspomaganych w ramach programu. Omawiany projekt ustawy przewiduje uchylenie ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym, przy jednoczesnym zachowaniu praw nabytych, tj. zagwarantowaniu rodzicowi prawa do wcześniej przyznanego rodzinnego kapitału opiekuńczego, co reguluje art. 75, ust. 8 ustawy. Jednocześnie jest możliwość przejścia przez tego rodzica na nowe świadczenie, jeżeli jest ono dla niego korzystniejsze (np. aktywni zawodowo rodzice pobierający rodzinny kapitał opiekuńczy będą mogli zrezygnować z tego świadczenia i ubiegać się o świadczenie „aktywni rodzice w pracy”).

Wybór jednego z trzech powyższych świadczeń będzie zależny od decyzji rodzica przy założeniu, że na to samo dziecko, za dany miesiąc, może być wypłacone tylko jedno ze świadczeń. Rodzic będzie miał także możliwość wielokrotnej zmiany świadczeń, tj. rezygnacji z jednej formy wsparcia i przejścia na drugą, z zastrzeżeniem, że w danym miesiącu na dane dziecko rodzic będzie mógł pobierać tylko jedno z wybranych przez siebie świadczeń.

Zgodnie z danymi przytaczanymi w dokumentach przekazanych Sejmowi przez Radę Ministrów, wraz z projektem ustawy, obecny poziom systemowego pokrycia kraju instytucjami form opieki i ich wydolność sprawia, że liczba gmin w których nie funkcjonowała w 2023 r. żadna instytucja opieki, wynosi ponad 1 tysiąc. Źródła danych GUS za rok 2022 wskazują natomiast, że w przypadku żłobków i klubów dziecięcych, realizowały one jedynie opiekę nad średnio 180 na każde 1000 dzieci w wieku do 3 lat (BDL - Żłobki i kluby dziecięce w 2022 r.). Oznacza to, że ponad 80% dzieci może w rezultacie programu „aktywny rodzic” zostać objętych alternatywnymi względem zapewnianych przez zorganizowane w ramach placówek powyższych typów form opieki.

Rusza Zespół do spraw współpracy z organizacjami pozarządowymi przy Ministerstwie Edukacji Narodowej. Cel – lepsze współdziałanie szkół i organizacji pozarządowych.

Minister Edukacji zdecydowała o powołaniu zespołu pod swoim kierownictwem, mającego wypracowywać rozwiązania, dzięki którym współpraca szkół z organizacjami pozarządowymi nabierze większej skali.

Zgodnie z katalogiem kompetencji, który opisuje zarządzenie Minister Edukacji, zadaniem Zespołu jest przygotowanie propozycji rozwiązań w zakresie współpracy organizacji pozarządowych z przedszkolami, szkołami i placówkami, w szczególności w zakresie: organizacji pracy przedszkoli, szkół i placówek; działalności edukacyjnej, wychowawczej, profilaktycznej i opiekuńczej; rozszerzania i wzbogacania form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej; ruchu artystycznego; praw dziecka i ucznia; kompetencji kadry pedagogicznej i kierowniczej; wyrównywania szans edukacyjnych; działalności związanej z organizacją czasu wolnego dzieci i młodzieży; współpracy z rodzicami uczniów; edukacji włączającej i profilaktyki zdrowia psychicznego.

Kluczową rolę w pracach nowego gremium odegra doświadczenie i pomysły 30 przedstawicieli organizacji społecznych, którzy zostaną wyłonieni jako przedstawiciele środowiska.

Szczególnie zagadnienia wyrównywania szans edukacyjnych oraz edukacji włączającej i profilaktyki zdrowia psychicznego, gdzie jeszcze niezaspokojone potrzeby uczniów są mocno zauważalne, mogą stanowić duży potencjał dla poprawy jakości w edukacji. Zrealizowanie tego cennego społecznie potencjału nie powinno być specjalnym wyzwaniem, gdy powstaną jasne i przyjazne ścieżki współpracy placówek oświatowych z organizacjami społecznymi.

Nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz niektórych innych ustaw – przypomnienie o nowym obowiązku i jego terminach.

Już blisko pół roku obowiązują przepisy znowelizowanego Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, przyjęte w odpowiedzi na tragiczną śmierć 8-letniego dziecka w województwie śląskim. Po dość długim procesie legislacyjnym, tzw. "ustawa Kamilka" swój ostateczny kształt przyjęła pod koniec lipca 2023 r. Mowa o pozycji dziennika ustaw (Dz.U. 2023 poz. 1606).

Wśród licznych rozwiązań mających zapewnić ochronę przed przemocą, zarówno w sytuacji sprawstwa ze strony opiekunów, jak i potencjalnej agresji ze strony rówieśników, pojawia się obowiązek wychodzący poza ramy klasycznych instytucji, jakie wielu z bezpieczeństwem dzieci utożsamiało.

Wśród szczególnie istotnych podmiotów, których działalność wiąże się z zapewnianiem dostępu do swoich usług dzieciom – ustawa wymienia tutaj: organy zarządzające jednostką systemu oświaty, o której mowa w art. 2 pkt 1–8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900), oraz inną placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, resocjalizacyjną, religijną, artystyczną, medyczną, rekreacyjną, sportową lub związaną z rozwijaniem zainteresowań, do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni;

Założenie jest jasne, wszędzie tam, gdzie toczy się aktywność dzieci, a nie jest to ich dom, czy otwarta przestrzeń publiczna, gdzie odpowiedzialność spoczywa na opiekunach i organach władzy publicznej, tam odpowiedzialne za konkretną przestrzeń podmioty muszą wykazać się względem dzieci szczególnym, starannym podejściem do ich bezpieczeństwa.

Już w połowie lutego ta reguła, czyli obowiązek tworzenia standardów ochrony małoletnich zaczął obowiązywać. Od połowy sierpnia natomiast będzie mógł być egzekwowany w ramach kontroli, do których uprawnione są przede wszystkim organy władzy samorządowej. Z pomocą dla objętych obowiązkiem przychodzi Zespół do Spraw Ochrony Małoletnich przy Ministerstwie Sprawiedliwości, który przygotował wytyczne do Standardów, dostępne na stronie rządowej: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/standardy-ochrony-maloletnich---wytyczne>

Ustawa o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2024 poz. 743) wchodzi w życie – rząd wesprze finansowo dziennych opiekunów dzieci.

1 czerwca br. weszła w życie nowelizacja ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw, przyjęta przez Sejm i Senat na przełomie kwietnia i maja, pod którą Prezydent złożył swój podpis 15 maja.

Choć nie jest to akt obszerny ani nie wprowadza nowatorskich zmian, to przez jego realizację spoczywającą na rządzie, sfera świadczeń społecznych może zostać wydatnie wzmocniona.

Dzięki przyjętym na jej podstawie rozwiązaniom, przybierającym kształt uchwał Rady Ministrów, które weszły w życie pod koniec czerwca, możliwe staje się cykliczne wypłacanie wyższych wynagrodzeń pracownikom realizującym różne zadania z zakresu świadczeń społecznych, a w tym dziennym opiekunom dzieci.

Od lipca br., samorządy na swój wniosek będą otrzymywały przekazywane przez wojewodów dotacje służące pokryciu kosztów wypłaty opiekunom dodatków motywacyjnych w wysokości 1000 zł brutto miesięcznie, jak i kosztów składek wynikłych z wypłacanego dodatku. Będzie mogło to dotyczyć opiekunów zatrudnionych na podstawie umowy o pracę.

Choć obecnie formuła opiekuna dziennego nie jest w skali ogólnokrajowej bardzo znacząca – zgodnie z danymi GUS za 2022 r., takich opiekunów było niecałe 2100 i mieli w tym czasie pod swoją opieką trochę ponad 9800 dzieci w wieku do lat 3, co stanowi około 5,5% tego, ile dzieci w wieku do 3 lat korzystało z opieki żłobków i klubów dziecięcych (około 177 000), to patrząc na skalę dzieci nieobjętych żadną z form, możliwe jest jej znaczące upowszechnienie. Do tego niezbędni są ludzie, a wprowadzane rozwiązanie powinno, choć w pewnym stopniu wesprzeć ten aspekt. Opisywane rozwiązanie powinno budzić zadowolenie tak z faktu, że realia zatrudnienia pracowników sfery społecznej będą mogły w pewnym stopniu zaadresować zmiany sytuacji gospodarczej, jak i dlatego, że podjęto tym samym kolejny z kroków do wzmocnienia zindywidualizowanych form usług społecznych.

